

Joško Božanić
Komiža

EMOCIONALNI TOPONIMIJSKI VODIČ SALJSKIM INTRADAMA ANKICE PIASEVOLI

Ankica Piasevoli, autorica *Rječnika mjesta Sali* (1993), *Dnevničkih zapisa – Naša mati* (1994.) i zbirke pjesama na saljskom govoru *Čefuljica grozdi i ružice* (1995.), izdala je 1999. knjigu *Saljska intrada – Nazivlje po djedovima našim*. Ova posljednja knjiga Ankice Piasevoli, objavljena kao izdanje Matice hrvatske u Zadru, po mnogo je čemu iznimna. Vlado Skračić svojom je knjigom *Toponimija vanjskog i srednjeg niza zadarskih otoka* (Split 1996.) obuhvatio i toponimiju Dugog otoka, ali i pored te činjenice knjiga o toponimiji područja mjesta Sali na Dugom otoku Ankice Piasevoli dragocjen je prinos istraživanju imeničke baštine ovih otoka i nadopuna jednom izuzetno sistematskom i temeljitom istraživanju kakvo je poduzeo profesor Skračić na prostoru zadarskog arhipelaga. Riječ je naime o toponimijskom istraživanju zavičajnog prostora autorice navedene knjige u kojemu se pojavljuju imena koja često postoje tek u krugu jedne porodice, imena kao orijentiri na njenim imanjima. Riječ je poglavito o mikrotoponimiji koja se čuva obiteljskom predajom, pa je teško dostupna ili nedostupna istraživaču koji u svom istraživanju prekoračuje granicu prostora s kojim je intimno srastao.

Ankica Piasevoli svjedok je epohalnog događaja koji je i u malim insularnim sredinama izazvao prekid kontinuiteta kolektivnog pamćenja. Ona je svjedok vremena u kojemu nestaju orijentiri u prostoru – imena kao znakovi povijesnog trajanja. Ona živi dramu zaborava i odlučuje se na poduhvat: ona poduzima akciju spašavanja imena koja po prvi put u povijesti stari ne mogu prenijeti mladima. Ona zna da jedino zapisano ime može preživjeti vrijeme uništenja organske zajednice neminovnim i neotklonivim procesom globalizacije. Ona nije znanstvenik koji bi poduzeo objektivno istraživanje toponimijske baštine nekog lokaliteta. Ona nema znanstvene ambicije, a ni znanstvenu kompetenciju, ali na

mikroprostoru njena zavičaja nitko od nje kompetentniji nije u svetom poslu zapisivanja imena kojima kao da želi spasiti imenovano. A ono što je imenovano mahom je kultiviran prostor ljudskog življenja, znak postojanja čovjeka na zemlji, a imena tih tragova ljudskih bremenita su proživljenim događajima, u njima je zgušnjuto ljudsko vrijeme i sačuvano za one koji umiju pamti i tumačiti. Kao što korov obrasta te tragove čovjekova postojanja u prostoru, tako zaborav uništava zajednicu živih i mrtvih koja je stoljećima u tim malim zajednicama postojala. Gubitkom imena razvrgava se ta zajednica, gubi se vremenska vertikalna ljudskog života. Tu spoznaju intenzivno živi Saljanka Ankica Piasevoli i ona se daje na posao. Obilazi sve saljske porodice i bilježi njihovu porodičnu predaju – toponimiju njihovih posjeda, ali i priče vezane za pojedine toponime. Ona zna da su ta imena lokaliteta gusto nastanjena događajima pa mnogim imenima s svoga popisa dodaje priču kako bi i na taj način doprinijela njegovu očuvanju, kako bi se ime urezalo u pamćenje onih kojima usmena predaja više nije važan izvor informacija za opstanak.

Tako njen popis toponima postaje emocionalni vodič kroz labirint kolektivnog pamćenja jedne male otočke organske zajednice koja kao da je izgubila snagu reprodukcije svog svijeta. Popisom imenâ saljskog kraja, autorica ove knjige želi spasiti ne samo imena već svijet kojemu ta imena pripadaju.

Ankica Piasevoli svoj sveobuhvatan sakupljački posao započinje u zanosu, ali i u strahu da joj koji toponim ne promakne, da se ne izgubi u zaboravu te da s njim ne potone iz kolektivne memorije neki fragment u mozaiku života male organske zajednice. Stoga je njoj u tom svetom poslu potrebna pomoć. Ona svoju knjigu započinje invokacijom - pjesmom-molitvom:

INTRADA

Četire godišća već snjivan
po kućami gren i zapišivan.
Nika kraja!
Strahujen da će se griblje zamesti
prija nego ću sve u libar zavesti.
Bože daj mi snage!
Da sve zapišen, sva naša polja,
gore, ograde, grbe i drage.
Sve ča su naši stari krsili
ča su produbli, ogradili, posadili.
ča su gojili i nami pustili.

Jerbo za sto godišć
osin imen zapišenih
teško će se znati da su oni i mi
vudeka bili i živili.
Oće li se znati da su mogli o težaštvu živiti?
Svi trudi njihovi bi mogli smriči i zdrače pokriti!

Ankica Piasevoli ovom svojom knjigom krči *smriče i zdrače* zaborava sluteći da mladi više nisu kadri preuzeti usmenu predaju starih te zazivlje božju pomoć: »Bože, daj mladima našima odisejsku snagu da se vraćaju svojem u iskonu, da na Tvojim darovima osjete snagu stvaranja i postojanja.«

»U zemlji bez sjećanja iskoraknuo sam lijevo, zakoraknuo desno i odmah se izgubio« - citira dr. Vlado Skračić misao o svijetu bez povijesnog sjećanja, bez orijentira u prostoru, bez tragova ljudskoga postojanja, a u knjizi svojoj *Toponimija vanjskog i srednjeg niza zadarskih otoka*. Ovaj vrsni naš lingvist, i toponomastičar, i nesolog zaželio je u svojoj knjizi da ona bude »argument onom glasu koji vapi za zaštitom imena kao spomenika kulture«. Ankica Piasevoli nije samo taj glas koji vapi i upozorava. Ona se laća posla spašavanja kulturne baštine koja još jedino živi u sjećanju najstarijih članova male otočke organske zajednice i tim činom podiže tu riječ zavičajnu, taj zavičajni *nomen* na spomenički postament.

U vremenu ovom našem, u ovoj našoj zemlji Hrvatskoj u kojoj ne postoji nikakav institucionalno organiziran projekt za spašavanje naše jezične baštine - toponimije i uopće leksika naših organskih govora, doprinosi ljudi poput Ankice Piasevoli, koji su motivirani u svom poslu ljubavlju prema svom zavičaju i koji osjećaju da gubitkom jezika gube svijet u kojemu i po kojemu postoje, dragocjen je i neodgodiv posao. Nedostatak znanstvene kompetentnosti takvi ljudi nadoknađuju svojim entuzijazmom i svojom upućenošću u najtananije jezične pojedinosti malih svjetova kojima pripadaju i o kojima svojim radom svjedoče.

Naš istaknuti lingvist, leksikolog, akademik Petar Šimunović u Uvodu svoje knjige *Istočnojadranska toponimija* (Split 1986.) kaže: »Sadržajna obilježja koja su pohranjena u imenima objektivno odražavaju kolektivnu svijest puka i njegova poimanja svijeta oko sebe. Imena, dakle, identificirajući prostor i ljude, predstavljaju kulturnu nadgradnju. Ona su vrlo rječiti dokazi materijalne i duhovne istine o prostoru i ljudima. Imena su naši stari i vjerodostojni jezični spomenici – svjedoci prave i jezične povijesti, koji bi nam pomogli, kad bismo ih skupili i ispravno tumačili, da o tim povijestima, o kojima često subjektivno i afektivno

govorimo, progovorimo argumentirano« (str.8.). Valja naime znati da je upravo u toponimiji najstariji sloj jezika, da su u imenima, kojima je čovjek kroz stoljeća imenovao prostorne pojavnosti u svom mikro svijetu, petrificirane najstarije riječi od kojih su mnoge davno nestale iz aktivnog rječnika organskih govora pa kao takve omogućuju uvid u ona razdoblja povijesti jezika i čovjeka o kojima znamo vrlo malo ili nimalo.

Knjiga Ankice Piasevoli nastavlja niz toponimjskih radova entuzijasta koji zapisivanjem nastoje spasiti imeničku baštinu svoga kraja. Toponimiju Bibinja obradio je B. Šimunić, toponimiju Rivnja L. Radulić, Novigrada J. Anzulović, toponimiju Vrsi Š. Batović itd. Svi ti radovi, i spomenuti i ovdje nespomenuti, tek su rijetki kamenčići u bogatoj otočnoj toponimiji koja čuva još mnoge nepoznate istine naše jezične i društvene povijesti. Očuvanje te toponimije, makar unutar korica knjiga, trebao bi biti posao od prvorazrednog nacionalnog kulturnog i znanstvenog interesa.

Ankica Piasevoli svaki je toponim i priloženi tekst, prozni ili pjesnički, akcentuirala. Recenzenti knjige dijalektolog Josip Lisac i Vesna Jakić-Cestarić (treći recenzent bio je Damir Magaš) taj posao ocjenjuju sljedećim riječima: »Sve je nazivlje nastojala dobro akcentirati i pouzdano zabilježiti, pa se može vjerovati da je u tom postigla mnogo uspjeha.«

Uvodničar ove knjige, Šime Batović - predsjednik Matice Hrvatske Zadar u okviru čijeg je kulturnog programa i zamišljen ovaj projekt, ističe sljedeće: »Sticajem sretnih okolnosti, u knjizi A. Piasevoli spojile su se tri važne odrednice koje objedinjene određuju njenu veliku vrijednost: osim podataka i priloga same Ankice, to su izvrsne karte cijelog saljskog prostora i svih predjela – sekcija, što ih je izradio Davor Buturić, također Saljanin i veliki zaljubljenik u svoje mjesto (...) zatim bezbrojni jednostavni, veoma sadržajni, izražajni i proživljeni crteži, kao početna slova pojedinih poglavlja, ili kao pratnja pojedinih poglavlja, priča, pjesama, opisa i dr., Alme Orlić...«.

Čovjek umire dvaput, kaže drevna poslovice, prvi put kad mu prestane kucati srce, a drugi put kad ga zaborave. Sudbinu čovjekovu dijeli i prostor na kojemu obitava. Zaboravom imenâ ljudskoga prostora on se dehumanizira i nestaje u njemu vremenska vertikala ljudskog postojanja. Knjiga »Saljske intrade« Ankice Piasevoli velik je doprinos očuvanju humaniteta jednog otoka a u vremenu kad je njegov vitalitet izgubio energiju samoobnovljivosti.